

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента
ДОРОШ ВІКТОРІЇ ЮРІЇВНИ на дисертаційну роботу
ПОДЗИЗЕЯ ОЛЕГА ОЛЕГОВИЧА на тему:
**«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВІДНОВЛЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД І
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05
«Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Насамперед необхідно зазначити, що в реаліях сьогодення в Україні позитивним аспектом адміністративно-територіальної реформи є мотивація територіальних громад до ефективного використання свого соціально-економічного потенціалу, зокрема шляхом посилення контролю територіальних громад за власними фінансовими потоками, пріоритетного визначення своїх потреб, створення сприятливого економічного клімату тощо.

Особливої актуальності питання спроможності територіальних громад набуває в умовах військового стану. Сьогодні вкрай важливо налагодити ефективну взаємодію між органами державної влади та місцевим самоврядуванням з урахуванням принципу субсидіарності.

В умовах військового стану всі ланки владної ієрархії тяжіють до централізації управлінських рішень. Тому, безумовним пріоритетом сьогодення стає визначення першочергових завдань, які мають покладатися на органи місцевого самоврядування регіонів і територіальних громад, задля того, щоб, з одного боку, забезпечити їх максимальну ефективність в управлінні ресурсним потенціалом відповідних територій, а з іншого, налагодити координацію діяльності всіх владних інституцій з метою своєчасного забезпечення нагальних потреб фронту та відновлення економіки.

Доцільно зауважити, що підвищення конкурентоспроможності є динамічним процесом, який відбуватиметься не тільки за умов використання

наявних конкурентних переваг певної територіальної громади, але й шляхом формування нових, наприклад, внаслідок створення креативних просторів, диверсифікації видів економічної діяльності тощо.

Важливою ознакою сучасного економічного розвитку є те, що поступово відбувається перенесення акцентів регулювання регіонів з фінансової або технічної допомоги на створення засобів формування їх конкурентоспроможності. Це означає, з одного боку, що об'єктами регіональної політики стають не лише «проблемні» регіони, а регіони як такі – оскільки, по-перше, саме регіон є тим рівнем, на якому формується конкурентоспроможність країни; по-друге, завдання підтримання та посилення конкурентоспроможності стосується всіх без винятку регіонів. І відповідно мають бути змінені акценти регіональної політики, її засоби та форми, а також форми допомоги регіонам.

Загалом, підвищення конкурентоспроможності територіальних громад відбуватиметься як за умов активної державної підтримки, так і шляхом реалізації потенціалу децентралізації, спрямованої на ефективне використання власних ресурсів громад та системного вирішення проблем їх життєдіяльності. Забезпечення конкурентоспроможності територіальних громад вимагає імплементації сучасних управлінських механізмів та інструментів менеджменту, спрямованих на нарощення потенціалу розвитку громад і регіонів, формування нових центрів концентрації ресурсів.

З огляду на викладене, тема поданої дисертаційної роботи є актуальною, науково значимою та характеризується наявністю практичної цінності.

Основні результати дослідження отримано в процесі безпосередньої участі здобувача у реалізації науково-дослідної тематики Лабораторії проєктів та ініціатив Волинського національного університету імені Лесі Українки. Зокрема, під час виконання держбюджетних тем «Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання» (державний реєстраційний номер 0120U102632) – проаналізовано конкурентоспроможність регіонів України, «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (державний реєстраційний номер 0123U101558) – здійснено інтегральну оцінку

конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України із врахування впливу російської агресії.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими. Підставою для такого твердження є логічний і послідовний виклад дисертантом теоретичних положень, результатів опрацювання статистичного матеріалу. Слід відзначити достатнє опрацювання дисертантом праць вчених, які досліджували проблематику організаційно-економічних засад відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів. Окрім того, обґрунтованість виконаного дослідження підтверджується належним вивченням вітчизняної законодавчої та нормативної бази, яка врегульовує проблематику відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України. Дисертантом використано значну кількість аналітичної інформації, джерелами якої були офіційні дані органів статистики, дані фінансової та статистичної звітності; матеріали офіційних сайтів відповідних профільних установ та організацій; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених; особисті спостереження здобувача. Список використаних літературних джерел до дисертаційної роботи налічує 230 найменувань на 28-ми сторінках.

Під час виконання роботи автором використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналіз та синтез, узагальнення, системний метод, логічний, діалектичний, графічний, статистичного аналізу, групування, структурного аналізу та інші. Результати дослідження вдало систематизовані та представлені у комплексі таблиць, рисунків і в додатках.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень підтверджує апробація результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і публікації у фахових виданнях.

Виклад матеріалів дисертаційної роботи характеризується логічністю, послідовністю та системністю. Зміст роботи повністю відповідає її темі.

Дисертаційна робота базується на значній кількості аналітичного матеріалу, отримані результати досліджень, висновки та рекомендації автора проілюстровано 60-ма рисунками, 24-ма таблицями та 8-ма формулами.

Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Вивчення матеріалів дисертації надає підстави для висновку, що її автору у процесі дослідження вдалося досягти поставленої мети та реалізувати вирішення поставлених у роботі завдань.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості Вони відображають основні засади і напрями вирішення завдань з обґрунтування теоретико-методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічних засад відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України.

У цілому необхідно зазначити, що наукові результати дисертаційної роботи та наукові публікації Подзізея О.О. за темою дослідження засвідчують достатню обґрунтованість, достовірність отриманих наукових результатів та напрацьованих автором висновків і пропозицій.

3. Наукова новизна основних положень дисертаційної роботи, висновків і рекомендацій

Аналітичне оцінювання змісту дисертації Подзізея О.О. надає підстави стверджувати, що автором визначено мету дисертації та її основні завдання, які чітко сформульовані та обґрунтовані.

Розв'язання поставлених завдань, обґрунтування теоретико-методичних підходів і прикладних рекомендацій щодо формування та покращення організаційно-економічних засад відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів розкривають сутність дослідження та характеризуються науковою новизною.

У дисертаційній роботі Подзізея О.О. логічно взаємопов'язані мета, завдання, положення наукової новизни та висновки.

Серед основних наукових напрацювань дисертанта Подзізєя О.О., що характеризуються науковою новизною і заслуговують на особливу увагу з позиції опонента, варто виділити:

- удосконалення наукового підходу до розкриття сутності відновлення конкурентоспроможності територіальної громади, що на відміну від існуючих, полягає у формуванні комплексу заходів і процесів, спрямованих на повернення та використання потенційних можливостей територіальних громад у час та після кризових подій задля їх ефективного функціонування в умовах конкурентного середовища з врахуванням їх ресурсного забезпечення та поточного рівня соціально-економічного розвитку, що стане чинником зростання рівня продуктивності підприємств регіону та підвищення рівня якості життя мешканців громади;

- удосконалення методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів, що на відміну від наявних, базуються на комплексному врахуванні індикаторів соціальної відповідальності, економічної життєздатності та екологічної сталості на регіональному рівні та показників соціального, економічного і фінансового стану локального рівня із врахуванням специфіки кожної території, що дозволяє отримати більш об'єктивне та повне уявлення про рівень конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів та визначити напрями її відновлення;

- удосконалення наукового підходу щодо ідентифікації пріоритетів відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України, що на відміну від наявних, здійснюється в умовах війни на основі інтегральної оцінки конкурентоспроможності з урахуванням її впливу, що дозволяє забезпечити більш точне визначення проблемних аспектів та розробку конкретних заходів щодо відновлення конкурентоспроможності територій;

- подальшого розвитку набуло концептуальне бачення удосконалення стратегічного планування розвитку територіальних громад задля відновлення їх конкурентоспроможності у воєнний та повоєнний періоди на засадах налагодження міжсекторальної взаємодії та координації, партнерства і

співпраці, відповідальної участі мешканців громади, залучення молоді, запровадження інновацій та сприяння енергоефективності;

- подальшого розвитку набули науково-практичні рекомендації щодо інноваційного забезпечення процесів відновлення конкурентоспроможності територіальних громад із застосуванням проєктного підходу, шляхом активізації міжнародної грантової діяльності та створення Ради донорів як спеціальної платформи задля ефективної координації зусиль донорів та організацій громадського сектору, оптимального розподілу ресурсів і можливостей відновлення, виявлення і підтримки потенційних точок росту територіальних громад у воєнний та повоєнний періоди.

Окрім того, заслуговує на увагу, вперше розроблена та застосована автором матриця конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів, що дозволяє візуалізувати їхні сильні та слабкі сторони, визначити потенційні можливості, пріоритетні напрями та стратегічні орієнтири використання конкурентних переваг територіальних громад і регіонів у воєнний та повоєнний періоди.

Автором також удосконалено концептуальну модель відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів, враховуючи інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів, що на відміну від існуючих, дозволяє розробляти комплексні та адаптивні до нових викликів воєнного стану та повоєнного періоду стратегії на засадах стимулювання інновацій та використання конкурентних переваг задля підвищення якості життя населення й досягнення сталого розвитку територіальних громад і регіонів.

Вважаємо, що дисертантом Подзізеєм О.О. проведено комплексне дослідження важливої проблематики, виконано нові наукові розробки теоретичних положень, методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення формування та розвитку організаційно-економічних засад відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України.

4. Теоретична та практична цінність результатів дисертаційної роботи

Обґрунтовані і представлені в дисертаційній роботі наукові положення, пропозиції, висновки мають теоретичну та практичну цінність.

Теоретична та практична цінність одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методичних, науково-практичних положень і рекомендацій щодо формування та покращення організаційно-економічних засад відновлення конкурентоспроможності територіальних громад і регіонів України.

Наукові результати дисертаційної роботи прийняті до впровадження та знайшли практичне застосування в діяльності органів місцевого самоврядування, при реалізації освітнього процесу, що відповідним чином документально підтверджено.

5. Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях здобувача

Структура дисертаційної роботи Подзізея О.О. в повному обсязі розкриває тему, визначену у її назві. Вивчення матеріалів дослідження свідчить про відповідність змісту та основних положень дисертаційної роботи. Дослідження відповідає встановленим вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт за спеціальністю 051 «Економіка».

За темою дисертації опубліковано 19 наукових праць, зокрема: 11 наукових статей у фахових наукових виданнях (збірниках та журналах), що включені до наукометричних баз даних, з яких одна – у фаховому періодичному виданні, що індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science; 8 публікацій апробаційного характеру за результатами роботи всеукраїнських та міжнародних конференцій.

Опубліковані праці автора повною мірою відображають наукові положення та висновки дисертаційної роботи. Здобувачем Подзізеєм О.О. дотримано діючі вимоги щодо оприлюднення результатів дисертації у відкритому друці.

Перелік та обсяг опублікованих здобувачем праць за темою дослідження відповідає вимогам, що ставляться до оприлюднення матеріалів дисертацій такого рівня.

6. Практичне значення одержаних результатів

Результати дослідження, отримані в процесі виконання дисертації, підтверджено довідками про впровадження в роботу Волинської обласної військової адміністрації (№ 8358/53/2-23 від 24.11.2023 р.); Громадської Організації «Інститут транскордонних ініціатив» (№ 67/02 від 03.11.2023 р.).

Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації проведеного дослідження, впроваджено у навчальний процес Волинського національного університету імені Лесі Українки під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення лекційних і практичних занять з таких освітніх компонентів як «Інклюзивна економіка», «Філософія сталого розвитку», «Економічний аналіз та моделювання процесів сталого розвитку», а також у керівництві науково-дослідними роботами здобувачів освіти (довідка № 03-24/04/3118 від 27.11.2023 р.).

Теоретичні висновки та практичні рекомендації, представлені в дисертації, можуть бути застосовані органами державного і регіонального управління, включаючи місцеві органи самоврядування, для розробки та впровадження стратегій, спрямованих на відновлення територіальних громад і регіонів України під час війни та в період післявоєнної відбудови.

7. Дотримання принципів академічної доброчесності

У дисертаційній роботі порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація містить посилання на джерела запозичених ідей, розробок, тверджень та інформаційно-аналітичні ресурси.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних здобувачем результатів, слід охарактеризувати деякі дискусійні положення,

що містять спостереження щодо ситуації в Україні в умовах війни і потреби відновлення конкурентоспроможності територіальних громад:

1. В пункті 2.3 «Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів та громад з урахуванням перспектив її відновлення в умовах воєнних та повоєнних періодів» (с. 157 – 190) автором проведено комплекс ґрунтовних розрахунків та побудовано на їх основі системні висновки та рекомендації за результатами оцінювання конкурентоспроможності регіонів та територіальних громад.

Проте з назви рис. 2.34 (с. 162) «Середнє за п'ять років значення інтегрального показника якості життя в регіонах», а також рис 2.36 (с. 165) «Середнє п'ятирічне значення інтегрального показника розвитку науки та інновацій в регіонах», а також рис. 2.39 (с. 170) «Середнє п'ятирічне значення індексу економічного розвитку регіонів», та рис. 2.44 (с. 177) «Середнє п'ятирічне значення інтегрального індексу екологічної сталості в регіонах», на нашу думку, недостатньо зрозуміло за який саме п'ятирічний часовий період відображено дані.

2. Вважаємо, що автором представлено ґрунтовні напрацювання у вигляді дерева конкурентоспроможності територіальних громад за інтегральним показником (рис. 2.47, с. 184, пункт 2.3 дисертації), проте, на нашу думку, у роботі недостатньо охарактеризовано отримані результати для стратегічного розвитку територіальних громад у майбутньому. Тому в роботі доцільно було б посилити описове представлення результатів дослідження, що візуалізовані на рис. 2.47, оскільки вони мають важливе значення для формування подальших висновків і рекомендацій у роботі.

3. У роботі наявні окремі технічні та лінгвістичні неточності. Зокрема, з назви та побудови таблиці 2.6 «Вантажообіг автомобільного транспорту» (с. 121) недостатньо зрозуміло в яких саме одиницях виміру було обчислено та подано показники вантажообігу.

4. В пункті 2.1 «Оцінка конкурентоспроможності регіонів» автор проводить ґрунтовне дослідження динаміки формування тенденцій щодо оцінювання конкурентоспроможності регіонів України. Не применшуючи значення результатів дослідження дисертанта, необхідно зауважити, що із

назви рис. 2.6 (с. 99) «Стан оплати праці у регіонах України, %», недостатньо зрозуміло які саме відсотки має на увазі автор, адже показник середньомісячної заробітної плати штатних працівників подано на даній гістограмі у грн, а сума заборгованості з виплати заробітної плати за регіонами у млн. грн.

5. Зауважимо, що необхідність системного збору та аналізу інформації щодо стану кожної конкретної територіальної громади є ключовим етапом для розробки ефективної стратегії відновлення, але потребує обґрунтування методика оцінки ефективності цієї стратегії.

6. Наведення досвіду із світової практики або інших країн, де були розроблені та впроваджені успішні стратегії відновлення територіальних громад і регіонів в умовах війни, та проведення порівняльного аналізу дозволило б дисертанту надати цінний контекст для дослідження.

7. Однією з ключових рекомендацій у дисертації є розвиток партнерських відносин із міжнародними та громадськими організаціями. Вважаємо, що потребує уточнення механізм створення означених партнерств, і яким саме чином вони можуть сприяти впровадженню стратегій відновлення територіальних громад і регіонів.

8. Загалом, дисертація має вагомe значення для дослідження публічного управління та відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в умовах війни та у повоєнний період. Додаткова конкретизація та підтримка аргументації здобувача конкретними прикладами та доказами допомогла б дещо посилити третій розділ роботи.

Зазначені технічні неточності не здійснюють суттєвого впливу на якість представлених у дослідженні наукових результатів, рекомендацій та висновків автора, а інші зауваження носять дискусійний характер та не применшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження і не знижують теоретико-прикладної цінності дисертації.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Подзізея Олега Олеговича «Організаційно-економічні засади відновлення конкурентоспроможності територіальних

громад і регіонів України», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим дослідженням, в якому отримано нові науково-обґрунтовані результати. Автором розкрито тему дисертації, досягнуто поставлену мету та виконано комплекс визначених завдань.

Зміст дисертаційної роботи і наявні в ній науково-практичні результати відповідають галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та спеціальності 051 «Економіка».

Робота структурована і оформлена належним чином, відповідає вимогам, що викладені у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року зі змінами і доповненнями, а її автор – Подзізей Олег Олегович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Луцького національного технічного університету
Міністерства освіти і науки України

Вікторія ДОРОШ

